

Knédlik

A knédli eredetileg gömbölyűre formált főtt tészta, tehát gombóc kívánt lenni, de — s erről győznek meg a csehországi tapasztalatok — az idők lapos kenyérpótlóvá silányították. Am még eme átfórt helyzetben is képes olyan bravúrokra, hogy a magyar perkelt és a szegedi gulas társaságban egy prágai vendéglő asztalán megjelenjen. *A knédlinek története van,* ha nem is kerekded, s eme lényegi elem lehetővé teszi számára, a saftos körítés fölírását, amely körülmény már csak az aranyló sórokról gondolva sem utolsó.

Szakirodalom

Ha útra kél a magyar dolgozó, jól teszi, ha útkönyvekkel szótárral felszerelkezik. Jómagam is vásároltam *Csehországi utazások* címmel egy egészen használható, informatív kiadványt, s mellé — az elárúsító hölgy javaslatára — egy *csah-magyar úti szótárt*. Ez utóbbi kiváló szolgálatokat tett, ám ennek részletességét eltekintek. Inkább sajátosságaira szeretném fölívni a figyelmet. Kezdjük azzal, hogy a szótárak szabályait betartva letelejezt nyelvtani táblázatok olvashatók. Ezekből kitűnően megtanulhatja a magyar turista a magyar igeragazsát, a névszók paradiagramairól nem is szólva.

De nem is ez teszi igazán hasznossá eme szakirodalmat, hanem az, hogy hiányzik belőle a jó napot (és tsai), a köszönöm, a kérem és néhány ehhez hasonló szó cseh megfelelője, viszont — kiváló örömmre — megtudhattam, hogyan szól csehül a turistautakon elengedhetetlenül használandó *propagandista, szocialista perköltés* kifejezés.

Vonaton

A vonaton koszos lesz az ember, de nincs papirtörölköző a mosdóban és az iszonyú hőségben, pontosabban a büfékocsiban ránk lönesült langyos sörtől fölfordul a gyomor. Sebjaj, utazunk. Más: drámai párbeszéd. Ottó kám, most eteszed meg, vagy ha elindultunk? Kérsz a szendvicstől, vagy cseh sajtot adsz? A tej nálad van, Ottó kám, esetleg kezdjük kávéval? Te főzöd a legjobb kávét, szörnyű ez a hőség, nem? Arrafelé még örülni lehet a magyar szónak, így hát az

Pénztár

A pozsonyi vár kívül kissé elhanyagolt, de az általános rendezés jelei a falakon belül egyértelműen jelzik a változtatás szándékát. A nyári szünetet hasznosan eltöltő középiskolások nyírják, locsolják a gyepet, söpri a belső udvart. Sok gondosan rendezett kiállítás mutatja be a tájék népei közül a nagy-morvák és a szlovákok életét, régészeti és numizmatikai gyűjtemény várja a látogatókat. A legnagyobb kiállítás — címe: *A szlovák ember forradalmi hagyományai* — a nemzet történetét mutatja be.

Ahogy lenéz az ember a vár löresei között, az Óvárosban megpillantja a koronázási templomot, hol hajdanán magyar királyok és királynéknak trónigényét legitímálták, s újra csak azon jár az esze, miért csak ezt az egyetlen szót olvashatja itt anyanyelvén: pénztár?

Nemzetek

Mi erre felé, középben szorulva, néplelékben is gondolkodom, bár Jozsef Viszarionovics egykori meghatározásából nem teljes mértékben értünk egyet az erre vonatkozó passzussal. De mivel egyelőre nincs jobb szavunk — tán csak a kultúra magasztos fogalma — reá kényszerül gondolkodásunk eme degenerálisszimuszi terminológiára. Szóval, a népek. *Kezdetben van német.* Háttérben a kölni dóm méreteit lepipáló markátorony, annak árnyékában a nyírott bajusz és a vasalt nadrág, neme a hangos pedantéria. Jön kutyástól, macskástól, s a lőportoronyból vunder-són a kilátás és Spielberg fagyos kazamatáiban kiállítási tárgy az egykori — das ist érhethetlen — rebellio. (Lásd még: kisközlekedés nyomora.) Aztán jöhet a többi, például a francia. Szavát nem értik, legföljebb az utazási irodában, de jobban jár, ha elhelyezkedtven reá áll szája a cvájbirre, mert itt az meggyérezni a monarchia köz-

lét. De nem sorolom, jön — hol másutt? — a *sor végén magyar*. A magyare, legyint a Szent Tamás sörözőben a főúr, ezek csak inni jöttek, templom egerei a szenteltvizet.

S, hogy gömbölyödjék a knédli: mi erre felé, Forman szavaival élve, mindig mást gondolunk a szavak mögé, talán még én is, így hát némafilmet kellene csinálni, vagy ha már költővé gyúrt a megmáshíthatatlan, menetrendet kellene írni, bár ezt már papírra vetette egy jeles szerző.

A sör habja

Nem kell különösebb etimológiai készség ahhoz, hogy a Csehszlovákia szóból kielemezzük az *álladalom négy alkotóelemét*: a cseheket, a szlovákokat, a morvákat és a sört. (Aki itt a borovicskára, a tréningura hára és az olcsó lábbelire is gondol, az előbb-utóbb el fog veszni a részletkérdésekben.) Nos, ha már csak az alföldi ember humorérzékére és a hegyvidéki származék magas szintű öntudatára gondolok, némiképp változhat a csehszlovákiai néplelék is, mondjuk a sör habjának minősége és mennyisége szempontjából.

Szlovákiában például oly mértékű habbal látják el az italt amennyi nálunk negyedszázalton képzeltető el, szinte felefele arányban. Régi viccel élve borotvázási lehetőséget kínálnak. Morvaország fővárosában magyaros tempóban hozzák ki a négy és féldecit, hagyomány ez, szavunk se lehet, úgy sem értene. A csehek — láss csodát, elvtárs! — szinte hab nélkül tálalják a serjált, s ha nem kéréd, akkor is az asztalra parkolnak meg már-már európai a pincér elnézést kérő, bár begyakorolt mosolya.

Minden dolog valamihez való viszonyában értékes, efféléit mondott egy dán filozóf, s ezzel a szólammal alighanem áthatolt az igazság küszöbén.

DLUSZTUS IMRE

Lengyel és amerikai történet

Szónyi György Endre, a szegedi bölcsészkar angol tanszékén adjunktusként dolgozik. Ha mestersége címet össze szeretné állítani, valószínűleg bajban lenne, mert egy személyben tanár, szépíró, filológus, de a zenéhez is van némi köze. Aki olvasta tőle a *Lengyel történetet*, közelebbi ismeretségbe kerülhetett vele. Másoknak legyen ez a beszélgetés bemutató gesztus!

Tanár úr, regényed olvasva fölmerül a kérdés: mi voltál előbb: dzsessz-zenész vagy szépíró?

— Dzsessz-zenész soha nem voltam, csak tíz évig zongoráztam klasszikus zenét és melleleg szeretem hallgatni a dzsesszt. A lényeg az, hogy az irodalomban, a narrátor nem szabad összekeverni a szerzővel. Szépírói 13—14 éves koromban kezdtem, egy sci-fi regényre, utána novellákat, majd hosszú szünet után a *Lengyel történetet*. 1976 és 80 között sokáig vergődtem a témával, számtalanszor átrítottam.

Van-e folytatása a *Lengyel történetnek*, fogalmazódik-e benned egy új fejezet?

— A regénynek nem lesz folytatása, amit el akartam mondani, azt elmondtam. Volt bennem egy dugó, és ezt ki kellett húzni magamból azzal, hogy a generációmról leírjak néhány fontos dolgot. Tervem, hogy megírjam a hiányzó magyar *egyetemi regényt* — ez angol és amerikai műfaj, amelyben saját tapasztalataimat is feldolgozom. Az első magyar mágusképzőben játszódik, egy mágus-tanárság élmeit foglalja össze. Az „Egy megérett a meggy” kezdőt mondóka alapján fog történni a „bizonyítási eljárás” tíz fejezetét át.

Ideálom Szerb Antal, aki tudósi és szépírói témáit szépen ötvözte, ez a minta, ezt szeretném megvalósítani. Ilyen módon tervezek egy *történelmi parabolát* is, amely a reneszánsz idejében játszódik.

Nemrég jöttél vissza az Egyesült Államokból. Foglald össze, légy szives, tapasztalataid, élményeid!

— Eddig négy visszautasított ösztöndíjkérelmem volt, hosszabb időt még sohasem töltöttem nyugaton. Most egy amerikai irodalomtörténelmi enciklopédia szerkesztősége hívott meg, akiknek több cikket is írtam az angol reneszánsz témájában. Előadást tartani hívtak, ebből végül egy komplex tanulmányt írt — mert a lehetőségekről levélben sokfelé tájékoztottam — végül az *IREX amerikai kulturális alapítvány* fedezte költségeimet. Utiköltségem magam fizettem, melyhez az egyetem 5000 forinttal járult hozzá. Egy hónap alatt nyolc nagy egyetemen és könyvtárban a három legnagyobb reneszánsz központban jártam. Szakemberekkel konzultáltam, öt helyen előadást tartottam, és egy tudományos konferencián — melyen a téma a nagy reneszánsz költő, Spenser volt — egy szekcióban elnökölttem is.

Ami nagyon megragadott, hogy imponálóan nyitottak az amerikaiak, a tudományban egyenrangú félként kezelnek mindenkit. Minden újra lecsappak, de jól meg is adják az ellenértékét. Rengeteg — az egész magyar reneszánszkutatásnak szóló — ajánlattal jöttem haza, de azt nem tudom, hogy ezeket miként realizálhatnánk. Lehetőség lenne Chicágóba évente 1—2 hónapra ösztöndíjasokat kiküldeni azzal a feltétellel, hogy

egyetemünk ottani fiatalokat fogadna. Úgy tűnik, hogy a hivatalos szervek még nem fedezték föl az ebben rejlő lehetőségeket.

Ugyanígy nagy nehézségekkel próbálunk nyílni egy másik programot is. Lehetőségünk nyílt ugyanis a bloomingtoni egyetemen egy konferencia megrendezésére, de a Budapest—New-York úti költségeit még nem tudjuk előkeríteni. Pedig óriási lehetőség lenne ez a konferencia a nyitásra. Témája a magyar reneszánsz európai kontextusban. Az amerikaiak kiadnának egy tanulmánykötetet, magyar könyv- és lemezkészítést rendeznének, nagy kampányt fejtenének ki a magyar kultúra megismertetése érdekében. Kint nyolc embert fogadnának, nekünk csak az utiköltséget kellene állni...

Visszatérve az élményekhez: olyan könyveket vehettem kézbe, amelyekről eddig csak hallottam. Sokat tudtam a tudományszervezés, az anyagszerzés területén is. Az amerikaiak rendkívül hatékonyak, mindenütt személyi számítógépek segítik az adminisztrációt, de a kutatást is. Arra kellett rájónnom, hogy végül óriási luxus, hogy nekünk nincsenek ilyen gépeink. Rengeteg időt, energiát pocskolunk így el, vehettem volna egy gépet, de a magas vámkötség miatt elálltam ettől. Egy hozzámm hasonló beosztású tanár odakint háromezer dollárt keres, egy személyi számítógép ára 1500 dollár. Nálunk ez a kategória 6—800 000 forint. Egy ilyen gép a bibliográfia fölőrolásától a szöveggyűjtemény összeállításáig, annak másolásáig mindent tud. Forradalmasítani lehetne vele a tanszéki munkát a bölcsészkaron is.

Nevedet többször olvashattuk a *Gondolat* szerzői között. Nem derölgő a hallgatók lapjába írni?

— Nekem borzasztóan tetszik a *Gondolat*, nagy örömmel olvasom és büszke vagyok arra, hogy publikálhatok benne. Tapasztalataim szerint népszerű a tanárok között is. Úgy gondolom, hogy a Medvetárhoz hasonlóan tanár-diák periodikává tovább lehetne fejleszteni. Ösztölj erre vissza kellene térni.

Tudósi munkádban most mivel foglalkozol, mire készülsz?

— Az angol reneszánsz kapcsolatos témákkal foglalkozom, irodalom- és kultúrtörténettel, okkultista dolgokkal, titkos tudományokkal. A másik terület a külföldi könyvek története a magyar reneszánszban. Ezzel a régi magyarosoknak segítek be.

Amerikában megijött a kedvem a szervezéshez, így reneszánsz tájékoztatókat szeretnék összehozni — például bibliográfia-ismertetést, folyóirat-recenziók formájában — hogy a reneszánsz kutatók jelkísmeretét észlezzük egy kicsit.

Köszönöm a beszélgetést!

D. I.

Kanadai összehasonlítás

Heti 4—5 kurzus, hetente 15 óra

Kürtösi Katalin a szegedi bölcsészkar Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékén dolgozik. Nemrég jött haza Kanadából, ahol az ott-tawai Carleton egyetemen részesült posztgraduális képzésben. Az ott eltöltött nyolc hónap tapasztalatairól kérdeztem először:

— Az ottani összehasonlító tanszéken tudományos segédmunkatársi állást kaptam, s ehhez kapcsolódóan vettem föl kurzusokat. Ezen belül természetesen saját kutatási témámmal, a *dráma*val és a *színház*zal foglalkoztam elsősorban. Ottavában kívül más kutatóhelyekkel is igyekeztem kapcsolatot teremteni. A torontói egyetem kis magyar tanszékén — vezetője Bist-ray György — a szabadtéri Tragedia-előadásokról, angol tanszékén a költői drámaelméletekről tartottam előadást. Az edmontoni és montreali egyetemen összehasonlító centrumaival is kapcsolatot tartottam levelezés vagy személyes találkozások útján. Elég jó kapcsolat alakult ki Eva Kushnerrel, a kanadai akadémia elnökhelyettesével, a montreali Mc Gill egye-

tem francia tanszékének professzorával.

Gondolom, a formális kereteken kívül más módon is próbáltál az ottani kultúra fölterképezésével...

— Az egyetemi elfoglaltságok mellett a kanadai irodalommal próbáltam megismerkedni. Ebben a kibontakozó irodalomban a nőirolkó óriási jelentőségű van. A másik érdekesség az ún. multikulturalizmus. Az angol és a francia kultúra mellett jelen van a német, ukrán, olasz, portugál, ázsiai, kelet-európai kultúra is. A kis népek irodalmát is kiadják. Dolgozik a közel egy amatőrökből álló magyar színház, melynek vezetője Kertész Sándor. Az ő előadásait is látogattam csakúgy, mint az ottawai hat állandó és több kisebb, nemzetiségi színházat.

A zenei életéről is gyűjtöttél információkat?

— Igen, több jó színvonalú koncertet hallgattam. Kanadában a hangversenyek rendkívül népszerűek. Úgy is fogalmazhatok, hogy ez a legjobb menő művészeti ág, Rengeteg vendégművészt

fogadnak, kinntartózkodásom alatt például Fischer Annie adott koncertet. A Magyar Állami Népi Együttes is nagyon jó műsorral jelentkezett. A zene népszerűségével vetekszik a balett, elég sok külföldi baletrintát is lehet látni. A legjobb társulat Winnipegben dolgozik.

Találkoztál kint élő magyar alkotókkal is?

— Igen, voltam magyar költői esteken. Az egyikben XX. századi magyar költőket mutattak be angolra, franciára, németre és spanyolra fordított verseikkel. A másikban ott élő magyarok verseit olvasták föl. Találkoztam Vitez Györggyel, Kemenes Géfi Sándorral, és Borzák Józseffel.

Ha számba veszed tanulmányaid, élményeid, mi kény fogalmazod meg magad számára az ott tanultakat?

— Szakmailag igen sokat tanultam, néhány összehasonlító szakterületet, a szemiotikát közelebbről vizsgálhattam. A másik ottawai egyetem színház tanszékének vezetőjével, Egervári Ti-

borral hasznosak voltak a konzultációk. Amit irigykedve néztem az a teljesen komputerizált könyvtár volt.

A másik dolog amiben tapasztalatokat gyűjtöttem, az a kinti oktatási rendszer volt. Ott a hallgatók szabadon választhatják meg a kurzusokat, óraszámuk a miénkhez képest nevésegen kevés, heti 4—5 kurzus, ez hetente maximum 14 órát jelent. Ezekre azonban nagyon keményen kell készülni. A szemináriumok igen jók, sok a vita. Egy-egy részterületben komolyabban elmélyednek, sok az írásbeli kötelezettség, de ellentétben velünk, a tárgy tudás, az adathalmaz nincs meg.

Összefoglalva azt mondhatom, hogy ez a nyolc hónap mindenképpen megfelelő arra, hogy közel kerüljek egy kultúrához, ez jó alap ahhoz, hogy belekezdjek egy ehhez kapcsolódó témába.

—déli—